

Nota sobre el mot «mascle»

Carles Riera

El mot *mascle* és alhora nom substantiu i adjectiu. Quan és adjectiu té la forma femenina amb *-a* final, o sigui *mascla*.

Com a substantiu és usat sovint en aposició indicant vegetal o animal de sexe masculí, de manera que cal escriure invariablement *mascle* amb *-e* ja sigui amb noms masculins, com ara *timó mascle* (DIEC, s.v. *poliol*) o *rossinyol mascle* (DIEC, s.v. *mascle*), ja sigui amb noms femenins, com ara *palmera mascle* (DIEC, s.v. *mascle*) o *cadenera mascle* (GDLC, s.v. *mascle* | *mascla*)¹.

Com a adjectiu, *mascle -a* significa 'que té una energia viril'; exemples: *una veu mascla*, *una música mascla*. El DIEC defineix l'adverbi *masclament* així: «Amb energia viril, d'una manera mascla»².

Aquest ús femení de *mascle*, o sigui *mascla*, es troba degudament usat per part dels nostres escriptors; així, per exemple, llegim *branca mascla* en Àngel Guimerà (*Discurs*, 1889), *mascla semblança* en Joan Santamaria (*Narracions extraordinàries*, I, 1915), *llum mascla* en Boix i Selva (*El paradís perdut*, 1953), *mascla olor* en Josep Pla (*El quadern gris*, 1966), *veu mascla* en Manuel de Pedrolo (moltes vegades en l'obra *Totes les bèsties de càrrega*, 1967)³.

La teoria, doncs, és clara: llevat dels casos en què *mascle* és nom substantiu i forma una aposició amb un altre nom de planta o animal, com a adjectiu cal fer la concordança: *mascle – mascla*.

Ara bé, no són pocs els exemples que trobem erròniament escrits en textos varis. Vegem-ne, a continuació, uns quants.

EXEMPLES DEL SUBSTANTIU: MASCLA EN COMPTES DE MASCLE

Les flors són pol·linitzades per una abella mascla, que s'hi sent atreta en alliberar una olor semblant a la de les feromones femenines de les femelles de la seva espècie (engany olfatiu) → Les flors són pol·linitzades per una abella mascle, que s'hi sent atreta ...

Lliquen fruits de la palmera mascla a les palmeres fecundes perquè els mosquits es fiquin dins el fruit i el facin madurar → Lliquen fruits de la palmera mascle a les palmeres fecundes perquè els mosquits es fiquin dins el fruit i el facin madurar.

1 Cf. Manuel Sanchis Guarnier (*Gramàtica valenciana*, 1950): «Alguns noms d'animals tenen la mateixa forma per al masculí que per al femení, i llur gènere es distingeix posposant-hi la paraula *mascle* o *femella*; exemples: *un rossinyol*, *un escarabat*, *una formiga*, *una panderola*, etc.» (p. 205). Cf. Pompeu Fabra (*Gramàtica catalana*, 1956): «Un mateix nom, masculí o femení, serveix molt sovint per a anomenar indistintament els mascles i les femelles d'una mateixa espècie. Ex.: *rossinyol*, *pinsà*, masculins: *cadenera*, *oreneta*, femenins. En aquest cas, quan hom vol distingir el mascle de la femella, hom posposa respectivament al nom els mots *mascle* i *femella*. Ex.: *Un rossinyol mascle*, *un rossinyol femella*» (p. 24).

2 El *Diccionari de sinònims*, d'Albert Jané, dona com a sinònims de l'adjectiu *mascle mascla* els següents: *baronívol -ívola*, *ferreny ferrenya*, *homenívol -ívola*, *masculí -ina*.

3. Exemples del *Corpus informatitzat de la llengua catalana*.

Entre aquests arbusts esclerofil·les destaca la presència d'un conjunt d'espècies de port subarbustiu, tals com l'estepa blanca (*Cistus albidus*), el bruc (*Erica multiflora*), la botja de cuques (*Anthyllis cytisoides*), la **farigola mascla** (*Teucrium capitatum*), la cossiada (*Globularia alypum*) i, encara que més escassa, la lavanda (*Lavandula dentata*) → ... la botja de cuques (*Anthyllis cytisoides*), la **farigola mascle** (*Teucrium capitatum*), la cossiada (*Globularia alypum*) ...

EXEMPLES DE L'ADJECTIU: MASCLE EN COMPTES DE MASCLA

El canonge de Virmontal era tot un homenàs; en el seu noble rostre esclatava una energia **mascle** que desdeia (si goso dir-ho) estranyament ... → ... en el seu noble rostre esclatava una energia **mascla** que desdeia (si goso dir-ho) estranyament ...

Els circumstants restaren esfereïts. Es Bisco l'aguaitava brutal i venjatiu. Però, cop en sec, dins l'astorament general ressonà una bufetada **mascle**, sonora, esclafint sobre la galta d'es Bisco → ... ressonà una bufetada **mascla**, sonora, esclafint sobre la galta d'es Bisco.

La farigola mascle

Des del fons de ses entranyes / Catalunya s'ha queixat: / per vilatges i muntanyes / amb veu **mascle** t'ha cridat, oh Llibertat! → ... per vilatges i muntanyes / amb veu **mascla** t'ha cridat, oh Llibertat!

I es retira al petit cafè que fou covador de la seva ascendència **mascle**, deixant per a les noves lleves esportives (que considerarà sempre poc preparades) la continuació, si és possible, de les seves gestes excursionistes → I es retira al petit cafè que fou covador de la seva ascendència **mascla**, deixant ...

Fou, doncs, una lluita **mascle**, apassionada, la d'aquell partit de Can Catassús → Fou, doncs, una lluita **mascla**, apassionada, la d'aquell partit de Can Catassús.

En efecte, el visitant era de posat distingit, alt, jove, i faccions de bellesa **mascle** → En efecte, el visitant era de posat distingit, alt, jove, i faccions de bellesa **mascla**.

Muntanyes de Prades, salut! Vosaltres crieu una llavor de gent de la més bona. Teniu una augusta austeritat, una grandesa **mascle**, una fortitud de soca a rel i una aspror agredolça i catalaníssima → ...

Teniu una augusta austeritat, una grandesa **mascla**, una fortitud de soca a rel i una aspror agredolça i catalaníssima.

I COM A NOM DE CONSTEL·LACIÓ?

Referint-se a nom de constel·lació, el cercador d'enciclopèdia.cat ens proporciona (s.v. *Eridà*: «Constel·lació austral entre les del Taure i de l'Hidra mascle») la denominació *Hidra mascle*, en què hom aplica el mateix criteri que per als noms d'animals en aposició: *hidra mascle* – *hidra femella*; semblantment s.v. *el Rellotge*, s.v. *el Reticle*, s.v. *la Taula*, s.v. *l'Orada*, s.v. *el Tucà*, s.v. *l'Octant*, sempre *Hidra mascle*⁴.

4 A propòsit del mot *hidra*, el qual tenint la *i* tònica ha de dur l'article femení *la* apostrofat, o sigui *l'hidra*, cal advertir que és fàcil de trobar *la hidra*, sense apostrofar, en bons autors (pòtser per voluntat de facilitar-ne la comprensió oral); així, per exemple, en Pompeu Gener (*L'intel·lecte grec antic*, 1905, p. 45), Alfons Maseras i Galtés (*Figures i llegendes mitològiques*, 1932, pp. 134, 135, 150), Joan Oliver (*Les decapitacions*, 1934, p. 90), Salvador Maluquer i Nicolau (*El microscopi*, 1936, pp. 104 i 105), Jaume Medina i Casanovas (*Elogi de la follia*, 1982, p. 75; La Hidra de Lerna).